

ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ

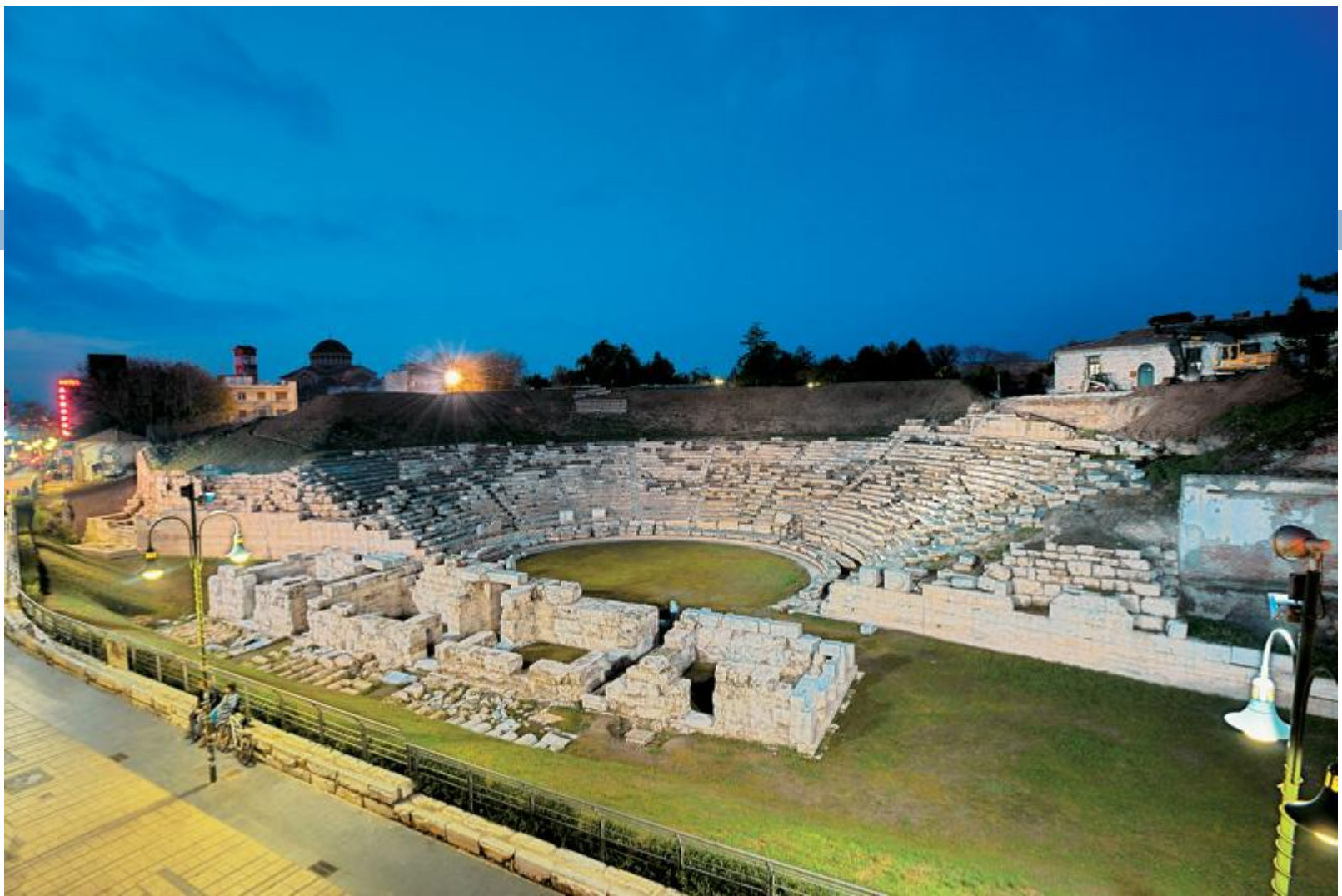
7^ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ
ΛΑΡΙΣΑΣ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ... ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΙ;

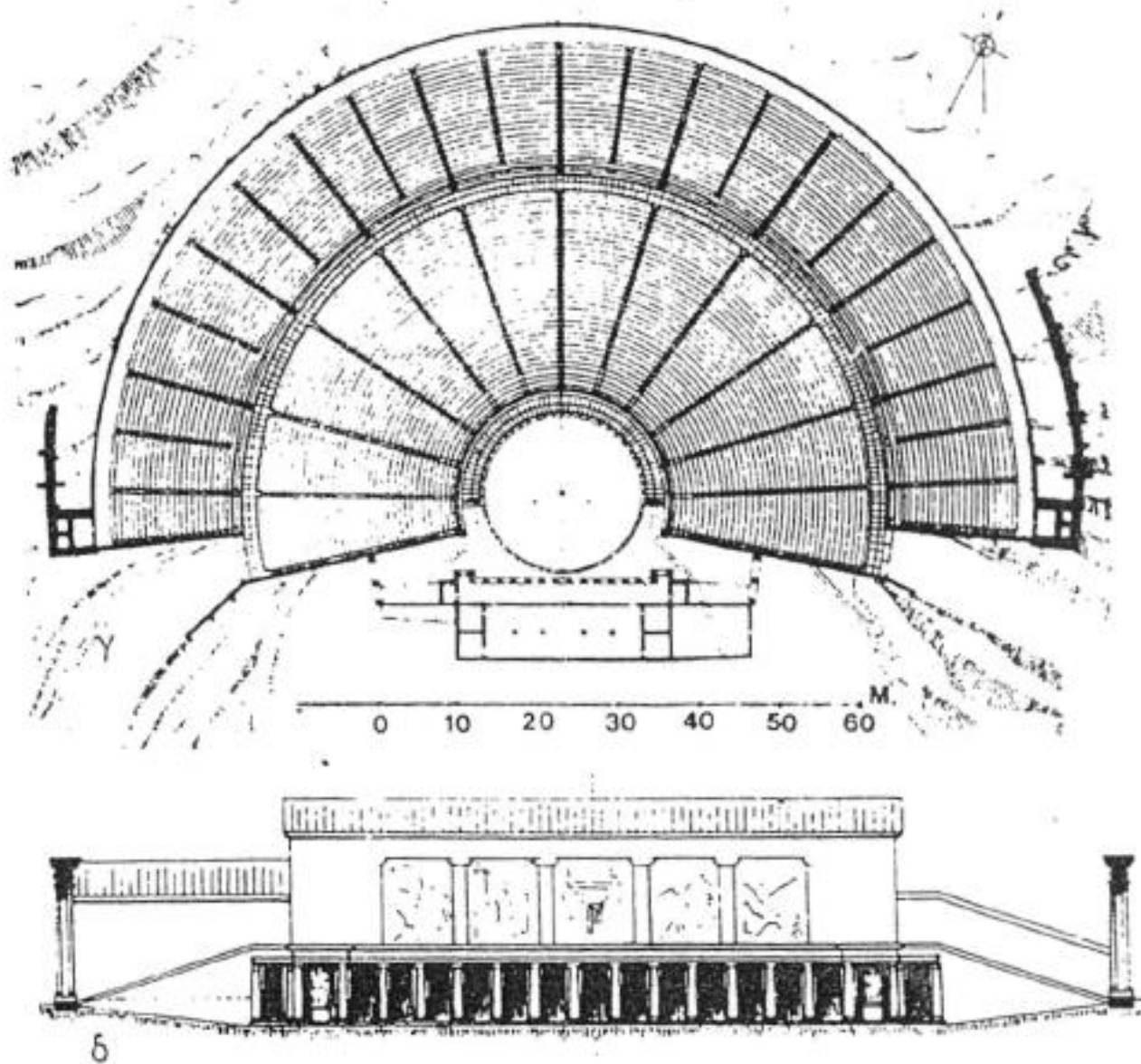

Η δημιουργία του θεάτρου οφείλεται εξ ολοκλήρου στους Έλληνες. Με αφετηρία τα άσματα και τους χορούς της λαϊκής λατρείας του θεού Διονύσου, η εξέλιξη έφερε την τραγωδία και τα μεγάλα ποιητικά δράματα της κλασσικής περιόδου.

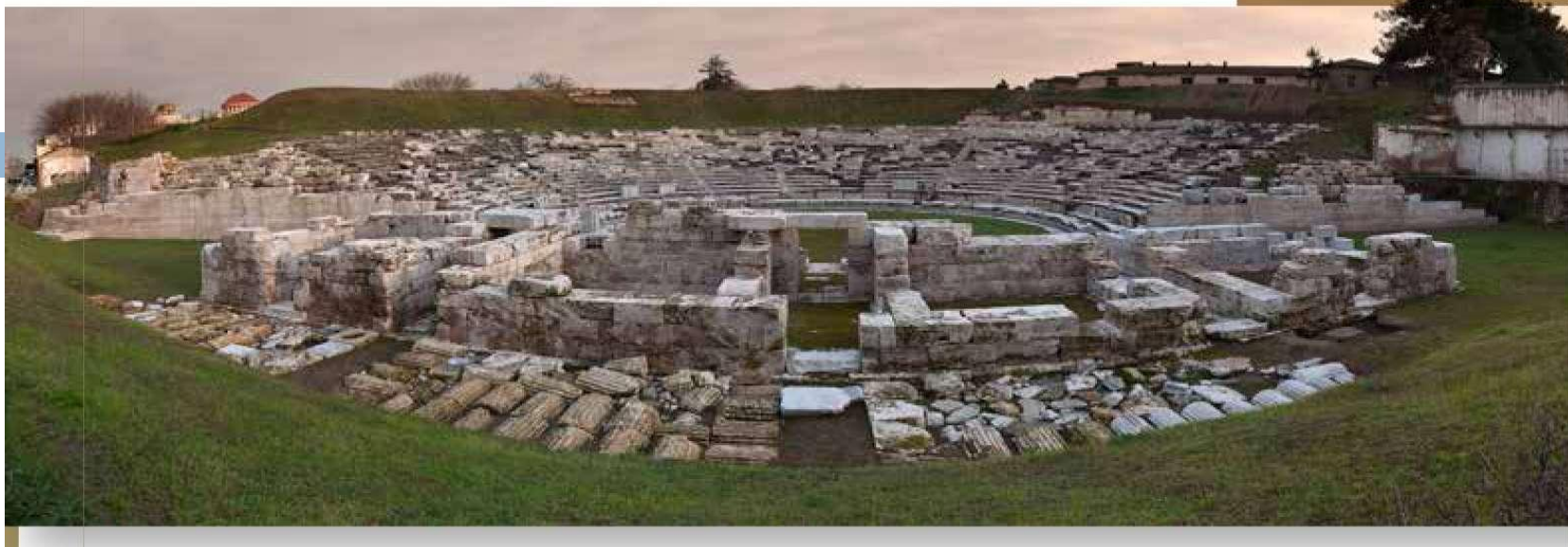
Οι παραστάσεις είχαν πάντοτε θρησκευτικό χαρακτήρα και ιδιαίτερα λαϊκό. Επίσης είχαν άμεση σχέση με τον χορό, την μουσική και τα μεγάλα μυθολογικά θέματα των Ελλήνων.

Τα θέατρα που έχουν διασωθεί, έχουν πάντοτε σχεδόν σχέση με ένα ιερό (Επίδαυρος, Δελφοί, Αμφιάρειον) ή με ένα ναό του Διονύσου (Αθηνών). Αργότερα, θέατρα απέκτησαν όλες οι πόλεις, όμως πάντα με θρησκευτικό σκοπό.

Το θέατρο της Επιδαύρου (Ασκληπείον) και η σκηνή του στη β' φάση της ανοικοδόμησής του, της Ελληνιστικής περιόδου.

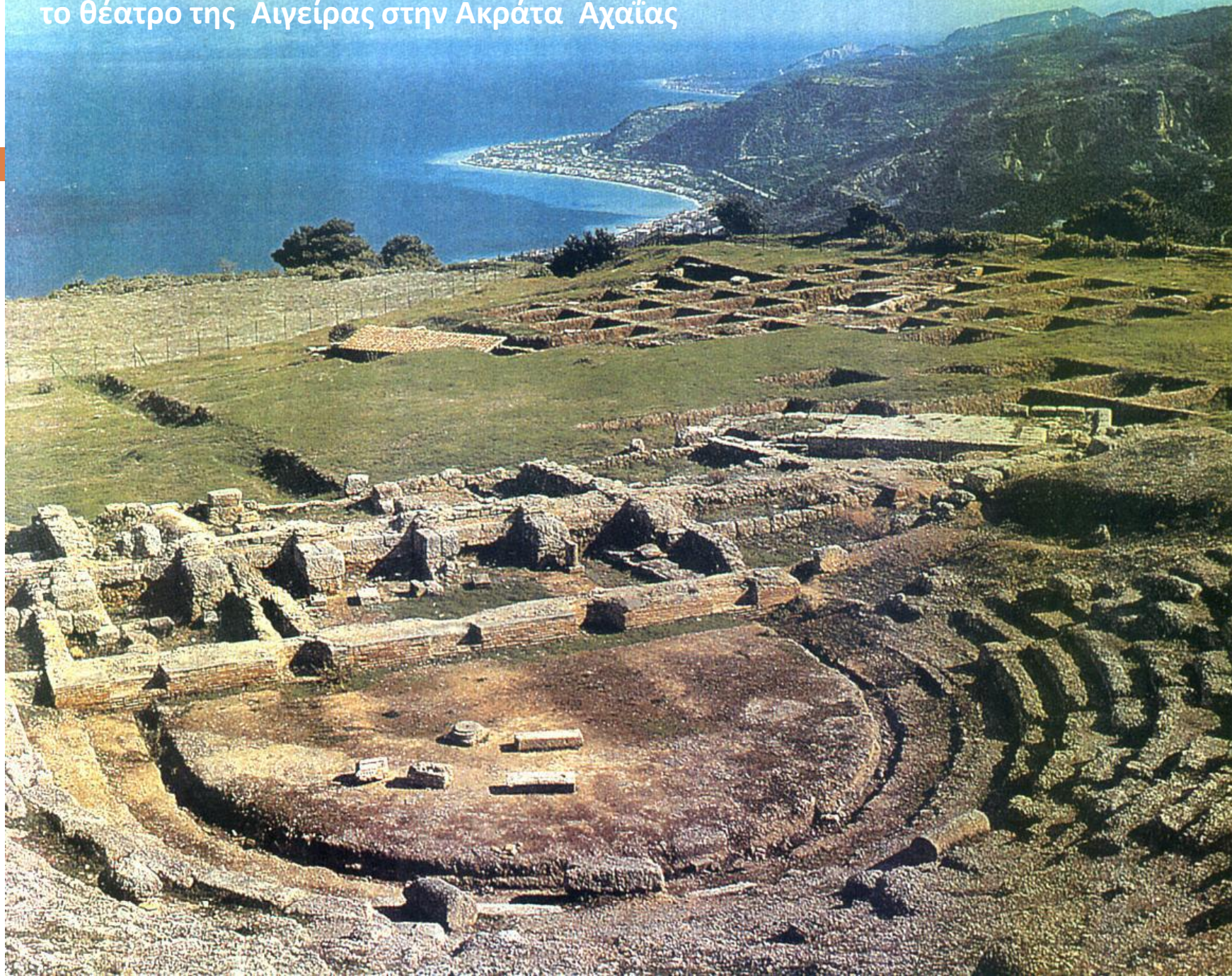

Η κατασκευή του ολοκληρώνεται τον 4ο αιώνα π.Χ., το δε μέγεθος μεγαλώνει από την κλασική ως την ρωμαϊκή περίοδο.

Τα θέατρα κτίζονταν κοντά στα κέντρα της κοινωνικής ζωής, την Ακρόπολη (Αθήνα, Λάρισα, Αργος), την αγορά, το στάδιο, το Βουλευτήριο, τα ιερά. Συχνά σχετίζονται με την οχύρωση (Δωδώνη, Σπάρτη, Ν. Πλευρώνα), ενώ φιλοξενούσαν και άλλες λειτουργίες, όπως συνεδριάσεις, μουσικούς αγώνες δικαστήριο (Πριήνη).

Πάντοτε όμως ήταν απόλυτα ενταγμένα στο τοπίο, ενώ προσέφεραν εξαιρετική θέα.

το θέατρο της Αιγείρας στην Ακράτα Αχαΐας

- Το **αρχαίο ελληνικό θέατρο** ως αρχιτεκτόνημα είναι μια υπαίθρια αμφιθεατρική κατασκευή ημικυκλικής κάτοψης γύρω από μια κυκλική πλατεία.
- Χρησίμευε για θρησκευτικές τελετουργίες, αγώνες μουσικής και ποίησης, θεατρικές παραστάσεις, συνελεύσεις του δήμου ή της βουλής της **πόλης-κράτους**, ακόμα και ως αγορά.

- Κατά την Αρχαϊκή Περίοδο οι θεατρικοί χώροι διαμορφώνονταν με ήπιες επεμβάσεις σε χαμηλές, φυσικές κατωφέρειες του εδάφους χωρίς λίθινες κατασκευές, ή το πολύ-πολύ με συσσώρευση χωμάτων. Τέτοιες κατασκευές δύσκολα μπορούν να εντοπιστούν από την αρχαιολογική έρευνα.

- Το αρχαίο θέατρο της Ήλιδος, βρίσκεται στο βόρειο τμήμα της αγοράς της αρχαίας πόλης σε μια παλιά αναβαθμίδα του Πηνειού ποταμού. Το θέατρο αυτό παρουσιάζει την μάλλον σπάνια ιδιομορφία ότι το κοίλο του ήταν χωμάτινο. Κτίστηκε τον 4ο αι. π.χ. και υπέστη μετασκευές στα ελληνιστικά και ρωμαϊκά χρόνια.

- Σε κάποια θέατρα το κοίλο του Θεάτρου δεν είναι κατασκευασμένο από υλικά που έχουν μεταφερθεί από άλλο μέρος, αλλά είναι λαξευμένο σε κροκαλοπαγές πέτρωμα, κομμάτι του αβιοτικού περιβάλλοντος.

- Γι' αυτό το κτίσμα είναι συνέχεια του φυσικού οικοσυστήματος. Το χρώμα της πέτρας ολόιδιο με τις πέτρες τριγύρω, δεν ξεχωρίζει την ανθρώπινη κατασκευή από αυτή της φύσης.

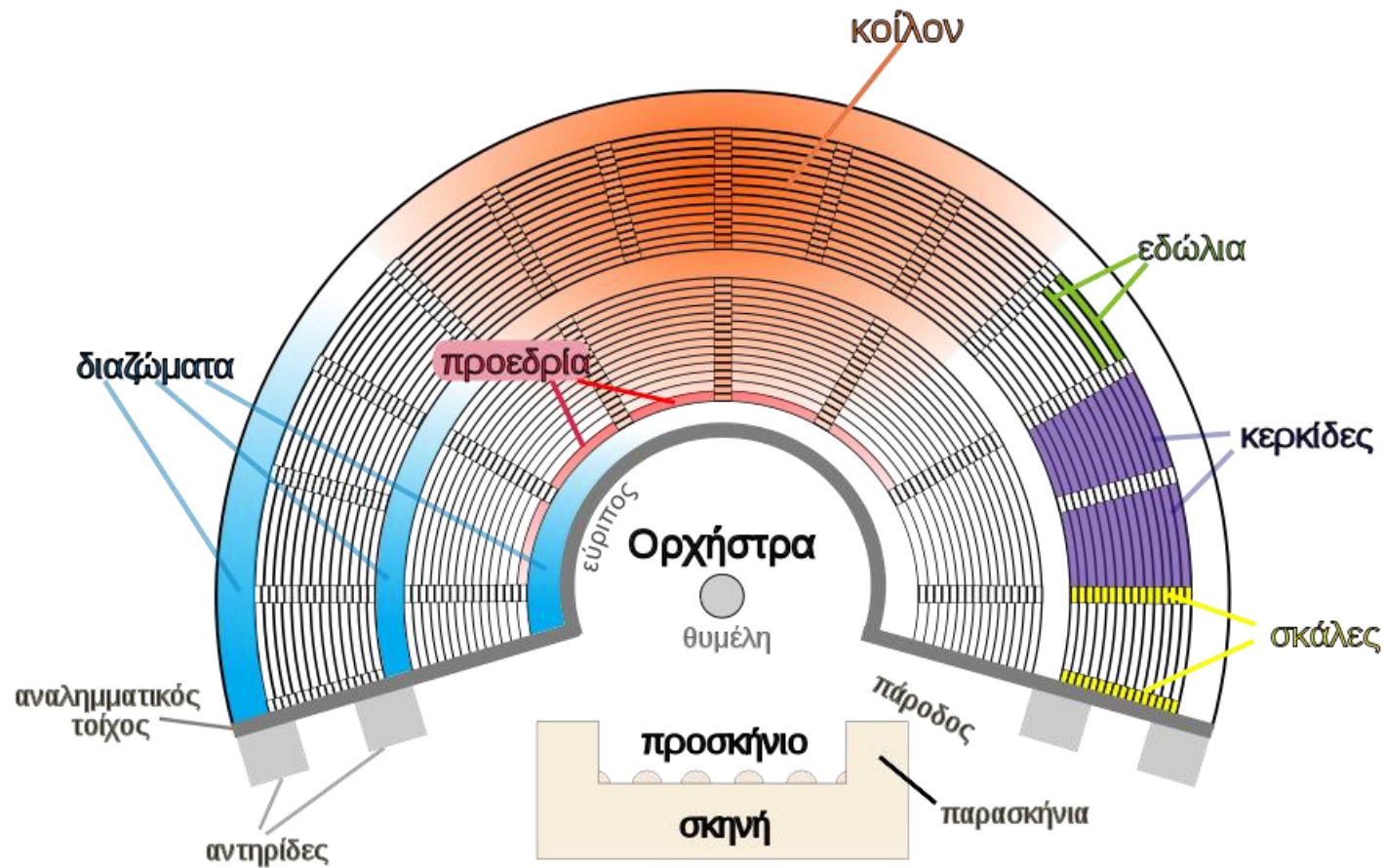

ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Τρία ήταν τα βασικά μέρη του αρχαίου θεάτρου:

- ❑ Το κυρίως θέατρον ή κοίλον, το μέρος που προοριζόταν για τους θεατές.
- ❑ Η ορχήστρα, ο κυκλικός ή ημικυκλικός χώρος όπου ορχείτο, ο χορός.
- ❑ Η σκηνή, ο χώρος των υποκριτών.
- ❑ Όλα τα αρχαία θέατρα είχαν την ίδια δομή.

ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Το κοίλον:

- Το κυρίως θέατρο περιλαμβάνει τα **εδώλια** (καθίσματα) των θεατών τα οποία περιβάλλουν ημικυκλικά την ορχήστρα. Είναι κτισμένα αμφιθεατρικά και ακολουθούν την πλαγιά του λόφου , στον οποίο συνήθως κατασκευαζόταν το θέατρο.

- Ένα ή δυο **διαζώματα** (πλατείς οριζόντιοι διάδρομοι) χώριζαν το κοίλον σε δυο ή τρεις ζώνες, για να διευκολύνουν την κυκλοφορία των θεατών.

- Τις σειρές των εδωλίων διέκοπταν κάθετα προς την ορχήστρα, **κλίμακες** από τις οποίες οι θεατές ανέβαιναν στις ψηλότερες θέσεις .Τα τμήματα των εδωλίων ανάμεσα στις κλίμακες ονομάζονταν **κερκίδες**.

- Στην πρώτη σειρά του *κοίλου*, στην περίμετρο της ορχήστρας, βρισκόταν η *προεδρία*, μια ημικυκλική σειρά λίθινων καθισμάτων ή θρόνων προορισμένων για τους αξιωματούχους και τα τιμώμενα πρόσωπα.

- Η χωρητικότητα των αρχαίων θεάτρων ήταν πολύ μεγάλη. Το θέατρο του Διονύσου στην Αθήνα χωρούσε 17.000 θεατές, της Εφέσου 16.000, της Επιδαύρου 14.000

Η ορχήστρα:

- Στο κέντρο ενός αρχαίου ελληνικού θεάτρου βρίσκεται μια κυκλική, ή ημικυκλική συχνά πλακόστρωτη πλατεία, **η ορχήστρα**.

- Στην ορχήστρα έπαιρνε θέση με την έναρξη της θεατρικής παράστασης ο χορός και εκεί ανέπτυσσαν τη δράση τους κατά την πρώιμη περίοδο και οι υποκριτές. **Η ορχήστρα**, με άλλα λόγια, ήταν η σκηνή των σημερινών θεάτρων.

- **Ο εύριπος**, ένας αγωγός απορροής στην περίμετρο της *ορχήστρας*, τη χώριζε από τον αμφιθεατρικό χώρο των καθισμάτων και την προστάτευε σε περίπτωση πλημμύρας.

- Στο κέντρο της ορχήστρας βρισκόταν ο βωμός του Διονύσου, η **θυμέλη**. Πίσω από την θυμέλη έπαιρναν θέση ο αυλητής και ο υποβολέας.

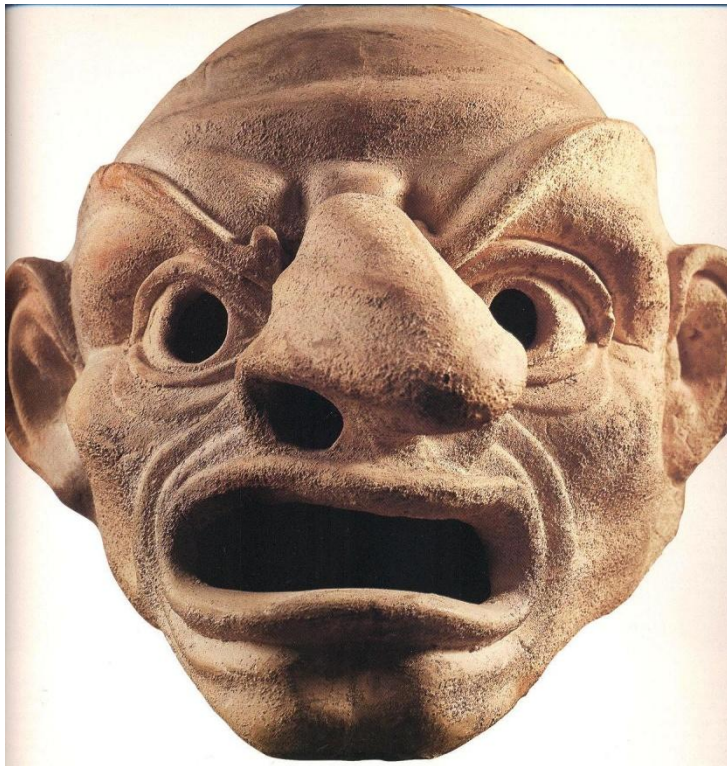
- Γύρω από τη θυμέλη σε δύο ημικύκλια στεκόταν ή χόρευε ο **χορός** των χορευτών διαιρεμένος σε δύο ημιχόρια με τον ή την επικεφαλής, τον **κορυφαίο ή την κορυφαία**. Ο χορός χόρευε και τραγουδούσε με συνοδεία μουσικών οργάνων, όπως **αυλού**.

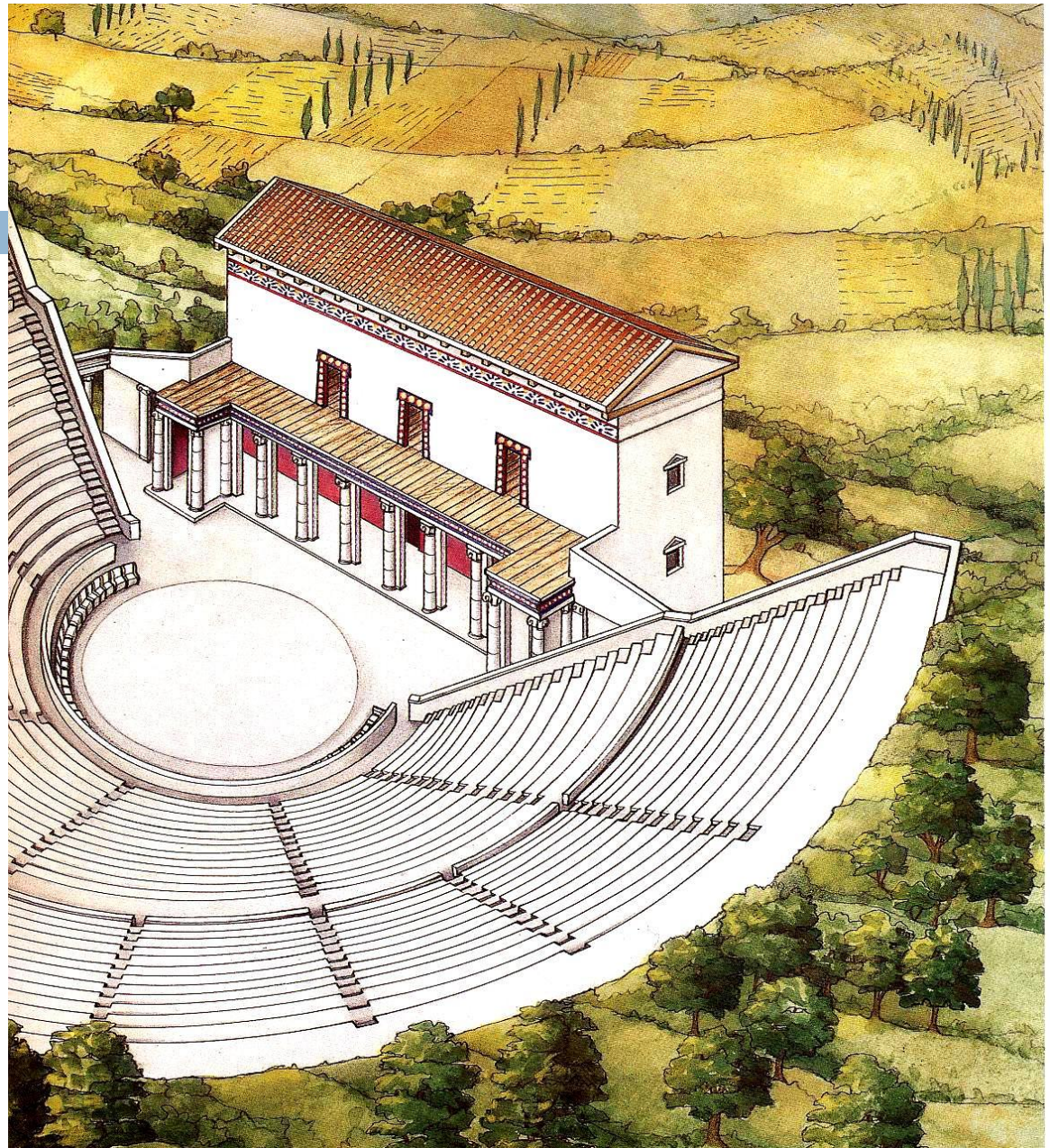
- Σε ορισμένα θεατρικά έργα φαίνεται ότι ο χορός αναμειγνυόταν με τους υποκριτές, ιδιαίτερα στις κωμωδίες και το πιθανότερο είναι ότι οι υποκριτές και χορευτές αρχικά κινούνταν στο ίδιο επίπεδο. Αργότερα οι υποκριτές χωρίστηκαν από τον χορό και έπαιζαν σε υπερυψωμένο δάπεδο. Η είσοδος του χορού στην ορχήστρα γινόταν από δυο πλευρικές διόδους, τις **παρόδους**.

- Οι υποκριτές (άντρες ηθοποιοί) φορούσαν πάντα προσωπεία (μάσκες) στο πρόσωπο και έπαιζαν όλους τους ρόλους, αντρικούς και γυναικείους.

Η σκηνή:

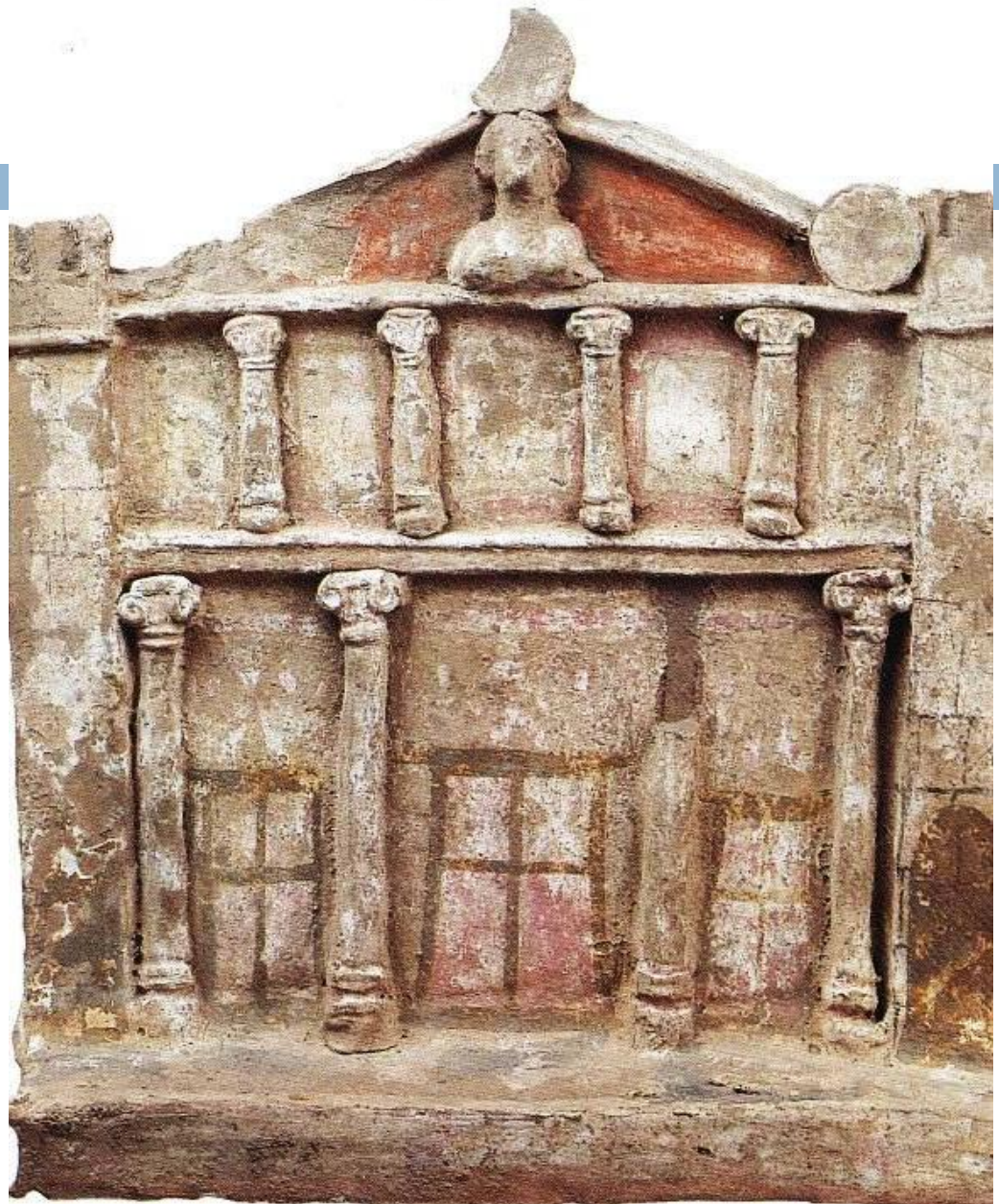
- Πίσω από την ορχήστρα υπήρχε η **σκηνή** με ένα πατάρι (ονομάζεται **λογεῖον**, επειδή από εκεί ακούγεται ο θεατρικός λόγος από τους υποκριτές) και ένα απλό κτίσμα (**οἶκος**) με κιονοστοιχία μπροστά - το **προσκήνιο** -, στην οποία τοποθετούνταν ζωγραφικοί πίνακες ως σκηνικά των παραστάσεων.

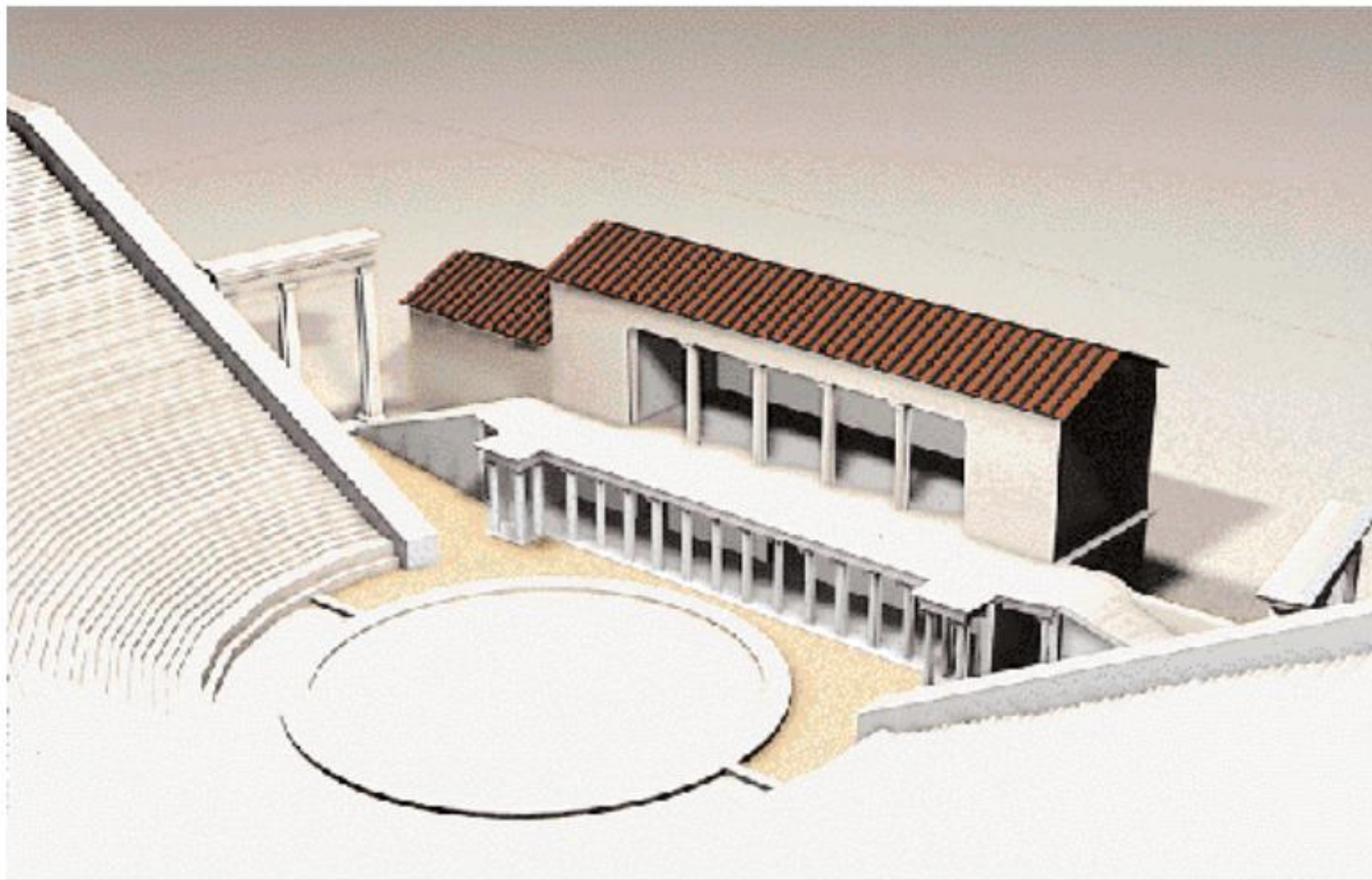

Γραφική αναπαράσταση της σκηνής του θεάτρου της Πρίηνς, με ζωγραφισμένους πίνακες ανάμεσα στους κίονες του προσκήιου και περίκτους, υπό τη μορφή περιστρεφόμενων πρισμάτων, στα θυρώματα της σκηνής. (A. Von Gerkan, «Das Theater von Priene», München 1921. Απόδοση τρισδιάστατου μοντέ-

- **Ο τοίχος της σκηνής** πίσω από το λογείο παρίστανε ό,τι απαιτούσε το διδασκόμενο έργο. Συνήθως απεικόνιζε πρόσοψη ναού ή ανακτόρου με δυο ορόφους. Είχε μία ή τρεις θύρες, από τις οποίες έβγαιναν στην ορχήστρα τα πρόσωπα του δράματος που βρίσκονταν στα ανάκτορα.. Τα πρόσωπα που έρχονταν απέξω και όχι από τα ανάκτορα , έμπαιναν από δύο παρόδους.

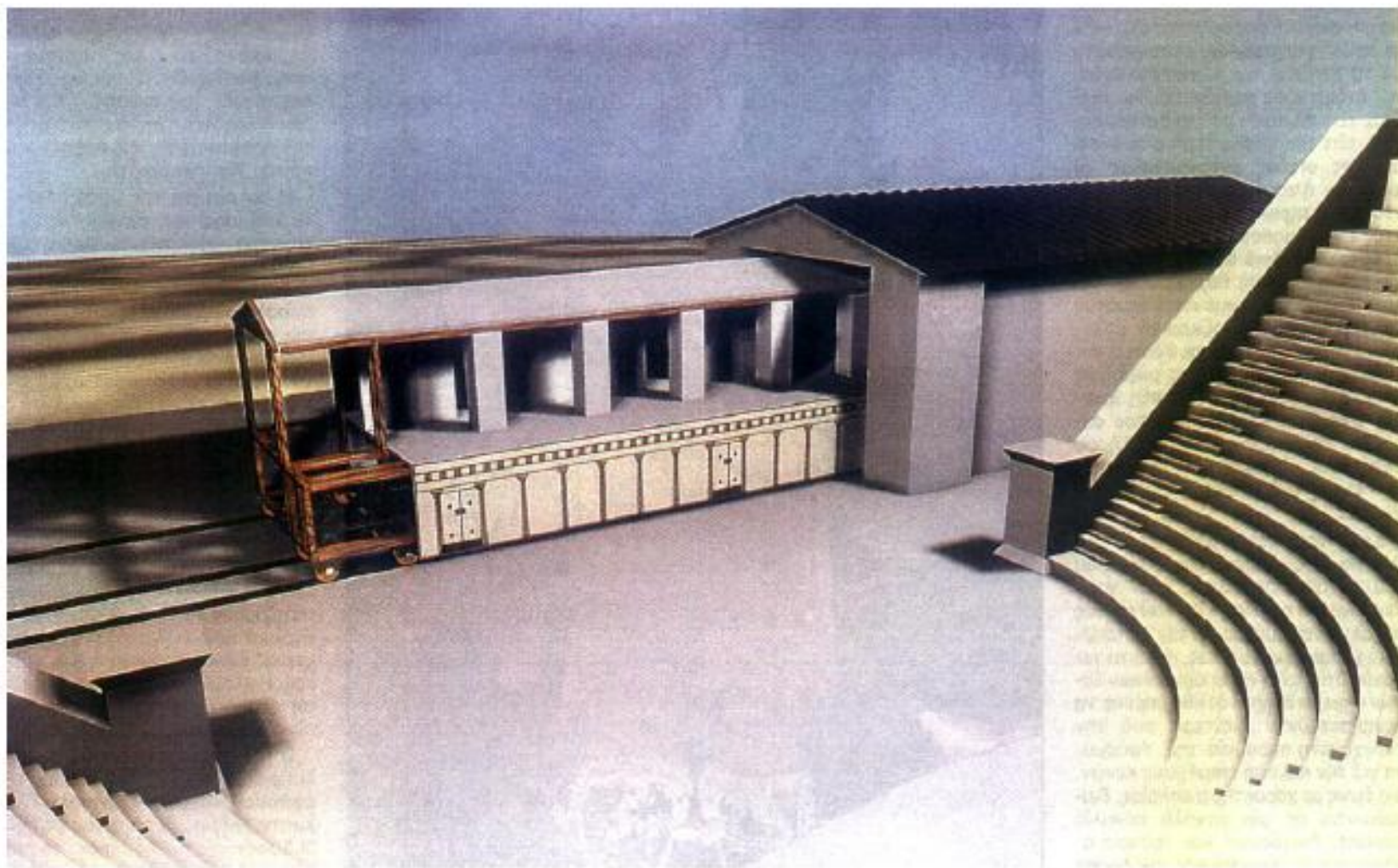

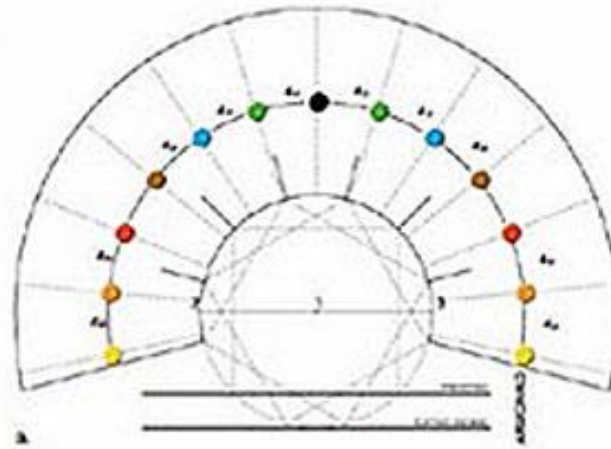
Η σκηνή του θεάτρου της Επιδαύρου (σύμφωνα με γραφική αναπαράσταση των A. von Gerkan και W. Müller Wiener) σε τρισδιάστατη ηλεκτρονική επεξεργασία υπό εξέλιξη. Απόδοση τρισδιάστατου μοντέλου: «DG Dimension-Κ. Αλεξοπούλου, Α. Φασόης».

- Στο σκηνικό χώρο και στην ορχήστρα οδηγούσαν διάδρομοι, η αριστερή πάροδος και η δεξιά πάροδος που περνούσαν από εντυπωσιακές πύλες. Από τις παρόδους εμφανίζονταν οι υποκριτές και ο χορός.

Στο θέατρο της Σπάρτης η σκηνή ήταν κυλιόμενη και την έβγαζαν μόνο τις ημέρες των παραστάσεων από το οίκημα που της προστάτευε.

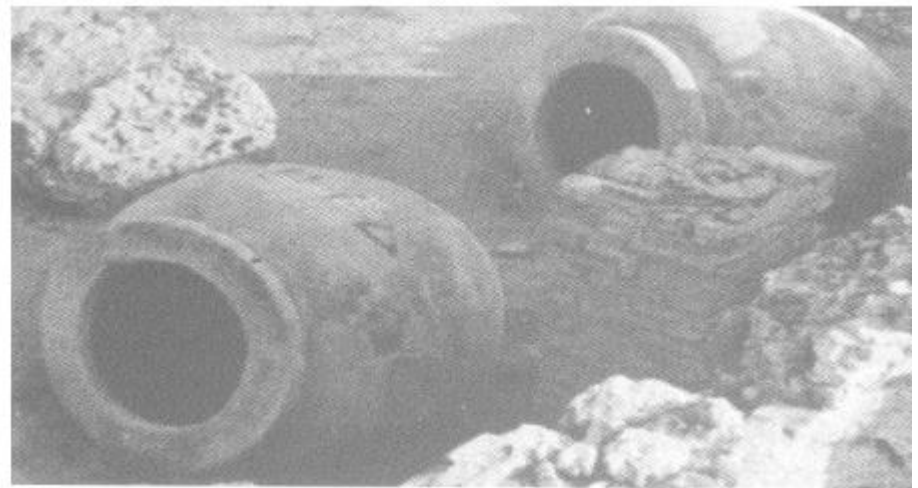
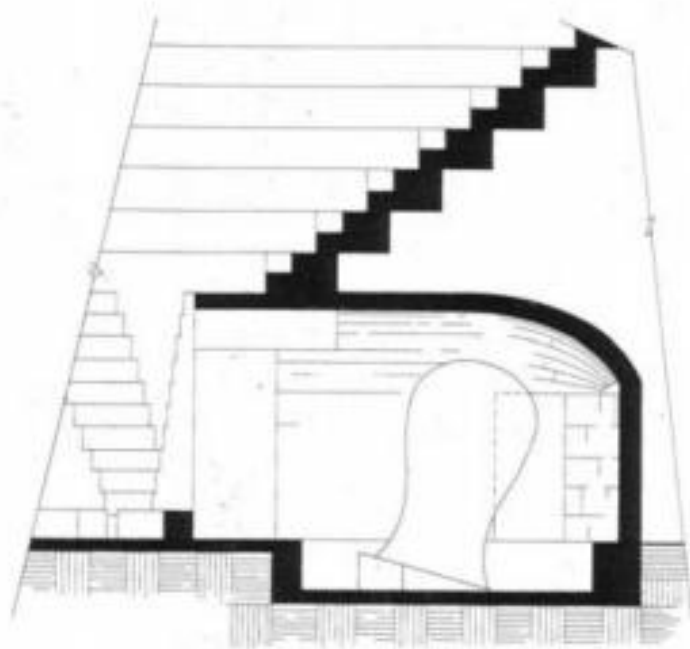
- **Η ακουστική** ποιότητα των αρχαίων ελληνικών θεάτρων είναι τόσο γνωστή & αξιοθαύμαστη με αποτέλεσμα να παίρνει χαρακτήρα μυστικισμού. Η ακουστική δεν υπήρχε ως επιστήμη στον αρχαίο Ελληνικό κόσμο. Οι πρόγονοί μας είχαν την ικανότητα να παρατηρούν το περιβάλλον και να εξάγουν συμπεράσματα.

- Η ακουστική του μαρμάρινου θεάτρου είναι εξαιρετικά ικανοποιητική. Η διαφορά ύψους της κάθε σειράς σε σχέση με την προηγούμενη απέτρεπε τις αλλοιώσεις των ηχητικών κυμάτων, ενώ η μορφή του κοίλου επέτρεπε την καλή συγκέντρωση του ήχου.

- Η ψηλή κατασκευή του σκηνικού οικοδομήματος με τα παρασκήνια και η λεία επιφάνεια της ορχήστρας, που αργότερα φρόντιζαν να είναι πλακοστρωμένη, λειτουργούσαν ως ενισχυτές του ήχου.

Αγγεία από πυλό , βρέθηκαν σε ένα θέατρο στην Σαρδηνία

- Ο Βιτρούβιος ωστόσο αναφέρει την ύπαρξη «ηχείων», μεγάλων χάλκινων δοχείων που τοποθετούνταν στο κοίλο και σκοπό είχαν να ενισχύουν τους ήχους της ορχήστρας. Αγγεία του είδους αυτού έχουν βρεθεί μόνο σε θέατρα Ρωμαϊκής εποχής, αν και ο Βιτρούβιος διευκρινίζει ότι υπήρχαν και σε ελληνιστικά θέατρα, λ.χ. της Κορίνθου.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ

- Το θέατρο γνωρίζει ως κατασκευή μεγάλη διάδοση στα ελληνιστικά και Ρωμαϊκά χρόνια και σε αυτή την κατεύθυνση θεωρείται αποφασιστική η συμβολή του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Με την πάροδο του χρόνου, τα αρχαία ελληνικά θέατρα, τόσο ως προς τη γεωμετρία όσο και ως προς τη λειτουργία και τη δυνατότητα υποστήριξης παραστάσεων, μετατράπηκαν σε περίτεχνα κτίσματα, υψηλής αισθητικής και κατασκευαστικής τεχνολογίας

- Η αγάπη των Ρωμαίων για την οργάνωση και την τάξη από τη μία πλευρά και την πολυτέλεια από την άλλη οδήγησε στην κατασκευή θεάτρων που εντυπωσίαζαν για την οργάνωση και το σχεδιασμό τους, αλλά και για τον πλούτο, τη μεγαλοπρέπεια και τη χλιδή τους.

□ Στα ρωμαϊκά χρόνια τα θέατρα μετατράπηκαν σε αρένες. Στις περιπτώσεις αυτές αφαιρούνταν οι κατώτερες σειρές καθισμάτων του κοίλου και στη θέση τους υψωνόταν ένα τοιχίο με προστατευτικό κιγκλίδωμα για να προστατεύονται οι θεατές από τα άγρια θεάματα.

- Το **αμφιθέατρο** είναι ρωμαϊκό κατασκεύασμα που προήλθε από την ένωση δύο ελληνικών αντιτακτών θεάτρων που πιθανώς να κατασκευάστηκαν για να καλύπτουν μεγάλο χρόνο παραστάσεων έτσι ώστε οι θεατές να μην έχουν τις ακτίνες του ήλιου αντίθετα.

- Το πρώτο αμφιθέατρο κατασκευάσθηκε το 59 π.Χ. στη Ρώμη από τον Stribonius Curio που ήταν ξύλινο με μεγάλη παλαίστρα προερχόμενη από την ένωση δύο ορχηστρών. Το διπλό αυτό θέατρο (είδος θεάτρου) τελειοποιήθηκε από τον Καίσαρα όπου και ονομάσθηκε Αμφιθέατρο για το σχήμα και τη διάταξή του.

- Το Ωδείο έχει όλα τα βασικά μέρη του θεάτρου, κοίλο, ορχήστρα (όπως και στα θέατρα της ρωμαϊκής εποχής, η ορχήστρα είχε ημικυκλικό σχήμα), προσκήνιο, σκηνή, παρασκήνια και αρκετές σειρές καθισμάτων που δύνανται να φιλοξενηθούν 3000 με 5000 θεατές.

Ρωμαϊκό Ωδείο Νικόπολης, Πρέβεζα
Roman Odeum, Nikopolis, Preveza
Photo: Harry Gouvas

ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

- Ο υπαίθριος χώρος του θεάτρου στην ελληνική πόλη, αρμονικά πάντοτε ενταγμένος στο φυσικό τοπίο, αποτέλεσε σταδιακά το κέντρο της καλλιτεχνικής και πολιτικής ζωής.

- Ίσως κανένα δημιούργημα του ανθρώπινου πολιτισμού δεν εκμεταλλεύτηκε τόσο επιδέξια και με τέτοια αίσθηση του μέτρου το Φυσικό Περιβάλλον, όσο το Αρχαίο Θέατρο.

- Το θεατρικό οικοδόμημα, άλλοτε λαξευμένο κι άλλοτε κτισμένο σε μια πλαγιά με υπέροχη θέα, αποτελεί την κορυφαία έκφραση μιας μοναδικής ισορροπίας ανάμεσα στο Φυσικό και στο Δομημένο περιβάλλον.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

Τα αρχαία θέατρα είτε με την αρχική τους μορφή, είτε ως αμφιθέατρα, είτε με την σημερινή τους εμφάνιση που όλοι μας γνωρίζουμε, αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης όλων των πολιτισμών ανεξαρτήτως της γεωγραφικής τους κατανομής.

- Τα 728 αρχαία ελληνικά και ρωμαϊκά θέατρα που έχουν καταγραφεί απλώνονται σε 32 σημερινές χώρες. Τα περισσότερα αρχαία θέατρα έχει η Ιταλία (169) και ακολουθεί η Τουρκία (140).

- Τρίτη έρχεται η Ελλάδα με 134 θέατρα. Από τα 728 θέατρα, ελληνικά είναι τα 190 και ρωμαϊκά τα 461, ενώ 77 μένουν αταξινόμητα γιατί δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία.

- **Αρχαίο Θέατρο Ασπένδου**-Το καλύτερα διατηρημένο θέατρο στη Μικρά Ασία χωρητικότητας 20000 θεατών. Αρχιτέκτονάς του ο Ζήνωνας, έζησε επί Μάρκου Αυρηλίου 161-180 μ.Χ.

- Είναι ρωμαϊκού τύπου με μεγάλη σκηνή που ορθώνεται μπροστά στο κοίλο δημιουργώντας ένα κλειστό σκηνικό για την εξυπηρέτηση του δράματος. Αντίθετα τα ελληνικά θέατρα ανοίγονται στο τοπίο. Έχει ύψος 25 μέτρα.

3.4 Χάρτης αρχαίων θεάτρων ανά τον Ευρωπαϊκό-Μεσογειακό κόσμο^[47]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- <http://www.ekivolos.gr/AKOUSTIKH%20TWN%20ARXAIWN%20THEATRON.pdf>
- <http://el.wikipedia.org/wiki/>
- http://www.asda.gr/lyk11per/Computer_Lab/Theater/theater.htm
- <http://www.diazoma.gr/200-Stuff-03-Diazoma/TheatroPedia-004.pdf>
- <http://users.sch.gr/pchaloul/ancient-theater.htm>
- <http://www.theaterinfo.gr/abouttheatre/ancientgreektheatre/>
- <http://theancientweb.wordpress.com>

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2014

ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ